

कृत्रिम वाळू धोरणाची अंमलबजावणी
करण्याबाबतची कार्यपद्धती निश्चित
करण्याबाबत

महसूल व वन विभाग

शासन परिपत्रक क्रमांक: गौखनि-१०/०३२५/प्र.क्र.८०/ख-२,

हुतात्मा राजगुरु चौक,

मादाम कामा मार्ग, मंत्रालय मुंबई-४०० ०३२,

दिनांक : १७ जुलै, २०२५

वाचा:- १.सुधारित वाळू निर्गति धोरण-२०२५, शासन निर्णय, महसूल व वन विभाग,
क्र.गौखनि-१०/०१२५/प्र.क्र.०५/ख-१, दि.०८.०४.२०२५
२. दिनांक १३.०५.२०२५ रोजी मा. मंत्रीमंडळ बैठकीत घेण्यात आलेला निर्णय
३. महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम २०१३
४. महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र. गौखनि-१०/१११८/प्र.क्र.४४८/ख,
दि.२३.०१.२०१९ व गौखनि-१०/१११८/प्र.क्र.४४८/ख-२, दि.०२.०६.२०२३
५. महसूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र.गौखनि-१०/०३२५/प्र.क्र.८०/ख-२,
दि.२३.०५.२०२५

प्रस्तावना :-

आधुनिक अर्थव्यवस्थेत पायाभूत सुविधांच्या विकासात वाळूची महत्त्वाची भूमिका आहे. वाळू प्रामुख्याने नदीच्या पात्रामध्ये आढळते. नद्यांच्या पर्यावरणीय समतोलासाठी, नद्यांमधील वाळू सुरक्षित पद्धतीने वापरणे आवश्यक आहे. त्यामुळे नैसर्गिक वाळूला एम-सॅन्ड (कृत्रिम वाळू) पर्याय म्हणून विकास करण्याच्या अनुषंगाने विभागाने संदर्भाधीन क्रमांक ३, दिनांक २३.०५.२०२५ च्या शासन निर्णयान्वये धोरण निश्चित करण्यात आलेले आहे. परंतु, सदर धोरणाची कशाप्रकारे अंमलबजावणी करण्यात येणार आहे, याबाबतची कार्यपद्धती काय असणार आहे याबाबत लोकप्रतिनिधी व सामान्य नागरिक यांच्याकडून विचारणा होत आहे. याबाबी विचारात घेवून, दिनांक २३.०५.२०२५ च्या धोरणाची अंमलबजावणी करण्यासाठी क्षेत्रीय यंत्रणेस सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. याबाबत शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन परिपत्रक:-

०१. एम-सॅन्ड (कृत्रिम वाळू), दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या धोरणाच्या अनुषंगाने अंमलबजावणी करण्यासाठी क्षेत्रीय यंत्रणेस खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत असून, त्यानुषंगाने कार्यवाही करण्यात यावी:-

(अ) शासनाकडे किंवा कोणत्याही सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे निहित असलेल्या कोणत्याही जमिनीबाबत:-

(i) अशा प्रकारच्या जमिनी प्रत्येक जिल्ह्यामध्ये किती प्रमाणात व कोणत्या ठिकाणी आहेत याची माहिती जिल्हानिहाय एकत्रित करण्यात यावी. तदनंतर अशा जमिनीसंदर्भात खाणपट्टा देण्यासाठी आवश्यक असलेले विविध विभागांचे अभिप्राय प्राप्त करून घेण्यात यावे. ज्या जमिनी लिलाव करण्यास योग्य आढळतील त्याबाबतची माहिती “महाखनिज” या संगणक प्रणालीवर उपलोड करण्यात यावी.

(ii) शासनाकडे किंवा कोणत्याही सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे निहित असलेल्या कोणत्याही जमिनीवर मंजूर करावयाच्या खाणपट्ट्याबाबत महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ च्या नियम ९ मध्ये “लिलावाद्वारे खाणपट्टा मंजूर करण्याची रीत” यानुसार पाच एकरापर्यंतच्या क्षेत्रासाठी लिलाव करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी. सदर लिलावामध्ये जे लिलावधारक हे सर्वोच्च बोलीनुसार पात्र होतील व दिनांक २३.०५.२०२५ च्या धोरणाच्या अनुषंगाने जे लिलावधारक शंभर टक्के M-Sand उत्पादीत युनिट बसवणार आहेत, त्यांच्याकडून नोंदणीकृत हमीपत्र घेण्याची कार्यवाही करण्यात यावी व लिलावधारक यांनी असे नोंदणीकृत हमीपत्र दिल्यानंतर त्याला असे हमीपत्र रद्द करता येणार नाही.

(iii) लिलावासाठी क्षेत्र निश्चित करण्यात संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडून अशा क्षेत्रासाठी विभागाच्या दिनांक २३.०१.२०१९ व दिनांक ०२.०६.२०२३ च्या शासन निर्णयात नमूद करण्यात आलेल्या कार्यपद्धतीनुसार तातडीने लिलावाची प्रक्रिया सुरू करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.

(iv) दिनांक २३.०१.२०१९ व दिनांक ०२.०६.२०२३ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार लिलाव प्रक्रिया राबवितांना दिनांक २३.०५.२०२३ रोजीच्या M-Sand धोरणातील मुद्दा क्रमांक (9) (ix) नुसार स्वामित्वधनात रु ४००/- प्रती बास इतकी सवलत देवून लिलावासाठी हातची किंमत रु.२००/- प्रती बास या दराने निश्चित करण्यात यावी.

(v) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३, विभागाच्या संदर्भाधीन क्रमांक ०४ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या लिलावाबाबतची कार्यपद्धती व संदर्भाधीन क्रमांक ०५ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या कृत्रिम वाळू धोरणातील तरतूदी विचारात घेवून लिलावामध्ये भाग घेण्यात आलेल्या शंभर टक्के M-Sand उत्पादीत युनिट बसवणार असलेल्या व सर्वोच्च बोली लावलेल्या लिलावधारकाचा शंभर टक्के एम सॅंड उत्पादक म्हणून मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या पूर्व मान्यतेसाठी सादर करण्याची कार्यवाही जास्तीत जास्त तीन महिन्यांच्या आत करण्यात यावी. यापैकी शंभर टक्के एम सॅंड उत्पादन करणाऱ्या सर्वोच्च बोलीधारक लिलावकर्ता यांना खाणपट्टा मंजूर करण्यास नियमानुसार जिल्हाधिकारी यांनी सत्वर कार्यवाही करावी.

(vi) गौण खनिजाच्या अवैध उत्खननात/गौण खनिजाच्या अवैध वाहतूकीत दोषी आढळलेल्या व्यक्ती/संस्था यांना लिलावात भाग घेता येणार नाही.

(vii) संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी असे प्रस्ताव शासनास सादर करताना नियमानुसार विहित कागदपत्राव्यतिरीक्त पुढील कागदपत्रे सादर करावीत (१) एम-सॅंड युनिटसाठी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांच्याकडून आवश्यक असलेले CTE-Consent to Establish बाबतचे प्रमाणपत्र, (२) खाणपट्ट्याव्यतिरीक्त ज्या लगतच्या क्षेत्रावर एम-सॅंड युनिट बसवण्यात येणार आहे अशा क्षेत्राबाबत संबंधित नियोजन प्राधिकरणाकडून त्याबाबतचा वापर अनुज्ञेय आहे किंवा

कसे? याबाबतचे नाहरकत प्रमाणपत्र, तसेच आवश्यक त्याठिकाणी अकृषिक परवानगी आदेश, (३) एम-सॅंड युनिट सुरू करण्यासाठी उद्योग आधार नोंदणी/जिल्हा उद्योग केंद्र यांची नोंदणी(DIC-District Industrial Center) असणारे प्रमाणपत्र (४) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ च्या अनुषंगाने आवश्यक असणाऱ्या परवानग्या व नियम ७१ नुसार व्यापारी परवाना

(viii) जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची छाननी विभागाकडून करण्यात येवून परिपूर्ण प्रस्तावास शासनाची मान्यता देण्याची कार्यवाही करण्यात येईल.

(ix) शासनाच्या मान्यतेनंतरच अशा खाणपट्ट्याचे सर्व अटी व शर्तीच्या पूर्ततेच्या अंती संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी खाणपट्टा निष्पादित करण्याची कार्यवाही करावी.

(आ) खाजगी जमिनी:-

(i) दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या धोरणाबाबत लाभ घेण्यासाठी संबंधित अर्जदार यांनी त्यांचा अर्ज गा.न.नं.७/१२, आधारकार्ड, पॅन कार्ड, अर्ज फी, इत्यादी कागदपत्रासह पाच एकरापर्यंतच्या क्षेत्रासाठी “महाखनिज” या संगणक प्रणालीवर शासनाकडे करण्यात यावा.

(ii) सदर अर्जाच्या अनुषंगाने विभाग संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडून अहवाल मागविण्याची कार्यवाही करतील

(iii) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ व संदर्भाधीन क्रमांक ०५ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या कृत्रिम वाळू धोरणातील तरतूदी विचारात घेवून शंभर टक्के M-Sand उत्पादीत करणाऱ्या पाच एकरापर्यंतच्या क्षेत्राबाबतचे खाणपट्टाधारक शंभर टक्के एम सॅंड उत्पादक म्हणून मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या पूर्व मान्यतेसाठी सादर करण्याची कार्यवाही जास्तीत जास्त तीन महिन्यांच्या आत करण्यात यावी. अशी कार्यवाही करतांना जमिनीसंदर्भात खाणपट्टा देण्यासाठी आवश्यक असलेले विविध विभागांचे अभिप्राय प्राप्त करून घेण्यात यावे.

(iv) गौण खनिजाच्या अवैध उत्खननात/गौण खनिजाच्या अवैध वाहतूकीत दोषी आढळलेल्या व्यक्ती/संस्था यांची खात्री केल्यानंतरच प्रस्ताव सादर करण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी. अशा प्रकरणी दोषी आढळणाऱ्या व्यक्ती/संस्था यांचा प्रस्ताव सादर करण्यात येवू नये.

(v) संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी असे प्रस्ताव शासनास सादर करताना नियमानुसार विहित कागदपत्राव्यतिरीक्त पुढील कागदपत्रे सादर करावीत (१) एम-सॅंड युनिटसाठी महाराष्ट्र प्रदुषण नियंत्रण मंडळ यांच्याकडून आवश्यक असलेले CTE-Consent to Establish बाबतचे प्रमाणपत्र, (२) खाणपट्टाव्यतिरीक्त ज्या लगतच्या क्षेत्रावर एम-सॅंड युनिट बसवण्यात येणार आहे अशा क्षेत्राबाबत संबंधित नियोजन प्राधिकरणाकडून त्याबाबतचा वापर अनुज्ञेय आहे किंवा कसे? याबाबतचे नाहरकत प्रमाणपत्र, तसेच आवश्यक त्याठिकाणी अकृषिक परवानगी आदेश, (३) एम-सॅंड युनिट सुरू करण्यासाठी उद्योग आधार नोंदणी/जिल्हा उद्योग केंद्र यांची नोंदणी

(DIC-District Industrial Center) असणारे प्रमाणपत्र (४) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ च्या अनुषंगाने आवश्यक असणाऱ्या परवानग्या व नियम ७१ नुसार व्यापारी परवाना

(vi) जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची छाननी विभागाकडून करण्यात येवून परिपूर्ण प्रस्तावास शासनाची मान्यता देण्याची कार्यवाही करण्यात येईल.

(vii) शासनाच्या मान्यतेनंतरच अशा खाणपट्ट्याचे सर्व अटी व शर्तीच्या पूर्ततेच्या अंती संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी खाणपट्टा निष्पादित करण्याची कार्यवाही करावी.

(इ) यापूर्वी अस्तित्वात असलेल्या खाणपट्ट्याबाबत :-

(i) शासनाकडे किंवा कोणत्याही सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे निहित असलेल्या कोणत्याही जमिनीवर व खाजगी जमिनीवर पाच एकरापर्यंत मंजूर खाणपट्ट्यामधून शंभर टक्के M-Sand उत्पादीत करणार असल्यास त्याबाबतचा अर्ज “महाखनिज” या संगणक प्रणालीवर शासनाकडे सादर करावा.

(ii) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३, विभागाच्या संदर्भाधीन क्रमांक ०४ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या लिलावाबाबतची कार्यपद्धती व संदर्भाधीन क्रमांक ०५ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या कृत्रिम वाळू धोरणातील तरतूदी विचारात अर्जदार यांच्या अर्जाच्या अनुषंगाने शासन संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडून मंजूरीबाबतचा अहवाल/प्रस्ताव सादर करण्याबाबतच्या सूचना देईल.

अशा सूचना संबंधित जिल्हाधिकारी यांना प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ व संदर्भाधीन क्रमांक ०५ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या कृत्रिम वाळू धोरणातील तरतूदी विचारात घेवून शंभर टक्के M-Sand उत्पादीत करणाऱ्या पाच एकरापर्यंतच्या क्षेत्राच्या खाणपट्टाधारकास शंभर टक्के एम सॅंड उत्पादक म्हणून मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या पूर्व मान्यतेसाठी सादर करण्याची कार्यवाही जास्तीत जास्त तीन महिन्यांच्या आत करण्यात यावी.

(iii) गौण खनिजाच्या अवैध उत्खननात/गौण खनिजाच्या अवैध वाहतूकीत दोषी आढळलेल्या व्यक्ती/संस्था यांची खात्री केल्यानंतरच प्रस्ताव सादर करण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी. अशा प्रकरणी दोषी आढळणाऱ्या व्यक्ती/संस्था यांचा प्रस्ताव सादर करण्यात येवू नये.

(iv) संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी असे प्रस्ताव शासनास सादर करताना नियमानुसार विहित कागदपत्राव्यतिरीक्त पुढील कागदपत्रे सादर करावीत (१) एम-सॅंड युनिटसाठी महाराष्ट्र प्रदुषण नियंत्रण मंडळ यांच्याकडून आवश्यक असलेले CTE-Consent to Establish बाबतचे प्रमाणपत्र, (२) खाणपट्टाव्यतिरीक्त ज्या लगतच्या क्षेत्रावर एम-सॅंड युनिट बसवण्यात येणार आहे अशा क्षेत्राबाबत संबंधित नियोजन प्राधिकरणाकडून त्याबाबतचा वापर अनुज्ञेय आहे किंवा कसे? याबाबतचे नाहरकत प्रमाणपत्र, तसेच आवश्यक त्याठिकाणी अकृषिक परवानगी आदेश,

- (३) एम-सॅंड युनिट सुरू करण्यासाठी उद्योग आधार नोंदणी/जिल्हा उद्योग केंद्र यांची नोंदणी(DIC-District Industrial Center) असणारे प्रमाणपत्र (४) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ च्या अनुषंगाने आवश्यक असणाऱ्या परवानग्या व नियम ७१ नुसार व्यापारी परवाना
- (v) जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची छाननी विभागाकडून करण्यात येवून परिपूर्ण प्रस्तावास शासनाची मान्यता देण्याची कार्यवाही करण्यात येईल.
- (vi) शासनाच्या मान्यतेनंतर पूर्वी निष्पादित केलेला खाणपट्टा रद्द करण्यात यावा व नव्याने ETS मोजणी तसेच सार्वजनिक बांधकाम विभागाकडून खोलीची मोजणी करून पुर्वीच्या उत्खननाचा ताळमेळ घेण्यात यावा. तदनंतर M Sand संदर्भातील खाणपट्टा नव्याने निष्पादित करण्याची कार्यवाही करावी. असा खाणपट्टा निष्पादित करतांना ETS मोजणी व त्याअनुषंगाने जागेत करण्यात आलेले उत्खननाचे परिमाण योग्य असल्याचे संबंधित खाणपट्टा धारकाकडून प्रतिज्ञापत्रावर प्रमाणित करून घेण्यात यावे.

(ई)प्रमुख खनिजाच्या खाणीतील ओव्हरबर्डन :-

- (i) प्रमुख खनिजाच्या खाणीतील ओव्हरबर्डनमधील दगडाद्वारे M Sand निर्मितीसाठी प्रमुख खनिज उत्पादन करणारी कंपनी अथवा त्यांचेकडून ओव्हरबर्डनमधील दगड उपलब्ध करून देण्याबाबत संबंधित कंपनीसोबत करारनामा धारण करणारे व्यक्ती / संस्था यांना दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या धोरणाबाबत लाभ घेण्यासाठी संबंधित युनिटधारक यांनी महाखनिज या प्रणालीवर शासनाकडे अर्ज सादर करावा.
- (ii) सदर अर्जासोबत युनिट जागेचा गांव नमूना क्र. ७/१२, आधारकार्ड, पॅनकार्ड, अर्ज फी तसेच व ओव्हरबर्डन वापराबाबत प्रमुख खनिजाच्या कंपनीसोबतचा करारनामा अथवा स्वतः कंपनी प्रमुख खनिज उत्पादक असलेबाबतचे पुरावे सादर करावे.
- (iii) सदर अर्जाच्या अनुषंगाने विभाग संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडून अहवाल मागविण्याची कार्यवाही करतील.
- (iv) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ व संदर्भाधीन क्रमांक ०५ अन्वये निश्चित करण्यात आलेल्या कृत्रिम वाळू धोरणातील तरतूदी विचारात घेवून M Sand उत्पादन करणाऱ्या युनिटधारक यांना एम सॅंड उत्पादक म्हणून मान्यता देण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या पूर्व मान्यतेसाठी सादर करण्याची कार्यवाही जास्तीत जास्त तीन महिन्यांच्या आत करण्यात यावी.
- (v) गौण खनिजाच्या अवैध उत्खननात / गौण खनिजाच्या अवैध वाहतूकीत दोषी आढळलेल्या व्यक्ती /संस्था याची खात्री केल्यानंतरच प्रस्ताव सादर करण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी. अशा प्रकरणी दोषी आढळणाऱ्या व्यक्ती / संस्था यांचा प्रस्ताव सादर करण्यात येवू नये.

- (vi) संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी असे प्रस्ताव शासनास सादर करताना नियमानुसार विहीत कागदपत्रा व्यतिरिक्त पुढील कागदपत्रे सादर करावीत (१) एम-सॅंड युनिटसाठी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांच्याकडून आवश्यक असलेले CTE-Consent to Establish बाबतचे प्रमाणपत्र, (२) ज्या क्षेत्रावर एम-सॅंड युनिट बसवण्यात येणार आहे, अशा क्षेत्राबाबत संबंधित नियोजन प्राधिकरणाकडून त्याबाबतचा वापर अनुज्ञेय आहे किंवा कसे? याबाबतचे नाहरकत प्रमाणपत्र, तसेच आवश्यक त्याठिकाणी अकृषिक परवानगी आदेश, (३) एम-सॅंड युनिट सुरु करण्यासाठी उद्योग आधार नोंदणी /जिल्हा उद्योग केंद्र यांची नोंदणी (DIC-District Industrial Center) असणारे प्रमाणपत्र (४) महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ च्या अनुषंगाने आवश्यक असणाऱ्या परवानग्या व नियम ७९ नुसार व्यापारी परवाना.
- (vii) जिल्हाधिकारी यांच्याकडून प्राप्त झालेल्या प्रस्तावाची छाननी विभागाकडून करण्यात येवून परिपूर्ण प्रस्तावास शासनाची मान्यता देण्याची कार्यवाही करण्यात येईल.
- (viii) शासन मान्यताप्राप्त युनिटधारक यांना महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ नुसार ओव्हबर्डनमधुन निघणाऱ्या दगडापासुन जेवढ्या परिमाणाची M Sand निर्मिती होईल, त्या परिमाणावर रक्कम रु.२००/- प्रती ब्रास व वेळोवेळी शासनाकडील सुधारित दराने स्वामित्वधनाची आकारणी करुन जिल्हाधिकारी यांनी परवानगी द्यावी..

(उ) इमारतीच्या कामातील, विहीर व जलसंधारणाच्या कामामधुन निघालेला दगड :-

- (i) वरील अ ते ई मधील शासन मान्यताप्राप्त M Sand युनिटधारक यांना इमारतीच्या कामातील, विहीर व जलसंधारणाच्या कामामधुन निघालेल्या दगडाद्वारे M Sand निर्मिती करता येईल.
- (ii) M Sand युनिटधारक यांनी दगड वाहतुकीसाठी महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ मधील नियमानुसार M Sand युनिटधारक यांनी खाणपट्टा व्यतिरिक्त उत्खनन व वाहतुकीसाठी आवश्यक असणारी सक्षम प्राधिकारी यांच्याकडून परवानगी घेणे आवश्यक राहिल.
- (iii) समक्ष प्राधिकारी यांनी सदर दगड M Sand निर्मितीसाठीच वापरला जात असलेबाबत क्षेत्रिय यंत्रणेद्वारे खात्री करावी व त्यानुसार सवलतीच्या दराने स्वामित्वधन आकारणी करण्याबाबत निर्णय घ्यावा.

(ऊ) इतर अनुषंगिक कार्यवाही :-

- (i) वरील नमूद अ ते उ प्रमाणे शासन मान्यता प्राप्त M Sand युनिटधारक यांना दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार उद्योग विभागाकडील सवलती मिळण्यासाठी स्वतंत्ररित्या उद्योग विभागाकडे त्यांनी निर्गमित केलेल्या कार्यपद्धतीनुसार अर्ज करावा लागेल.

- (ii) दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार प्रत्येक जिल्हातील प्रथम पुढाकार घेणाऱ्या कमाल ५० प्रकल्पांना महसूल विभाग व उद्योग विभागाकडील सवलतींचा लाभ अनुज्ञेय करण्यात आलेला आहे. सबब, जिल्हाधिकारी यांनी त्यांच्या जिल्ह्यात ज्या M Sand युनिटधारकांना सवलती अनुज्ञेय आहेत त्याची यादी उद्योग विभागाला उपलब्ध करून द्यावी.
- (iii) खाजगी क्षेत्रावर नव्याने मंजूर करण्यात आलेल्या खाणपट्टा अथवा यापूर्वी खाजगी क्षेत्रावर खाणपट्टा मंजूर करण्यात आलेला असल्यास तसेच अशा खाणपट्ट्याचे नुतणीकरण झालेले असल्यास अशा खाणपट्टाधारकास त्याचेकडील उत्खनन होणारे शंभर टक्के उत्पादन हे M Sand उत्पादन करणाऱ्या युनिटधारकाबरोबर सामंजस्य कराराद्वारे M Sand उत्पादन करण्यासाठी उपलब्ध करून देता येईल. यासाठी खाणपट्टाधारकास मुद्दा क्र. ई (vi) नुसार कार्यवाही करणे बंधनकारक राहील.
- (iv) M-Sand उत्पादीत करणाऱ्या ऍम सॅण्ड युनिटधारक हे गौण खनिजावर प्रक्रिया करून तयार होणाऱ्या M-Sand ची विक्री करणार आहेत. अशा वेळी गौण खनिजाची रक्कम अगोदर शासनास अदा केलेली असल्यामुळे M-Sand ची विक्री होणाऱ्या ठिकाणावरून M-Sand ची विक्री वाहतूक करण्यासाठी दुय्यम वाहतूक परवाना वापरणे बंधनकारक राहील.
- (v) M-Sand उत्पादीन करणारा युनिटधारक यांना दुय्यम वाहतूक परवाना हवा असल्यास असे युनिटधारक प्राथमिक रॉयल्टी वाहतूक परवाना जमा करून “महाखनिज” या संगणक प्रणालीवर प्रत्येक रॉयल्टी पास वरील बारकोड स्कॅन करून हवा असलेल्या दुय्यम वाहतूक पासेसच्या परवान्यासाठी अर्जासोबत जोडेल. जमा करण्यात आलेला रॉयल्टी वाहतूक परवाना हा ज्यांना दुय्यम वाहतूक परवाना द्यावयाचा आहे अशा M-Sand उत्पादीत युनिटधारक यांचे नावे तयार केलेला असावा, म्हणजेच ऑनलाईन ETP बनविताना खरेदीदाराच्या नावाच्या ठिकाणी M-Sand उत्पादीत युनिटधारक यांचे नाव आवश्यक राहील.
- (vi) जमा केलेल्या रॉयल्टी वाहतूक परवाना वाहनाद्वारे व दुय्यम वाहतूक परवानाद्वारे वाहतूक करताना संबंधित वाहनावर जी.पी.एस. प्रणाली कार्यान्वित असणे आवश्यक राहील. तसेच परवानाधारकाकडून जमा करण्यात आलेल्या रॉयल्टी पासेसच्या अनुषंगाने दुय्यम पास वितरीत करण्या अगोदर जमा केलेल्या पासेसची योग्य पद्धतीने शहानिशा करूनच व पासेसचा ताळमेळ विचारात घेवून परवानाधारक यांचे ज्या प्रमाणत रॉयल्टी पास जमा करण्यात आले आहेत. त्याच प्रमाणात दुय्यम पास वितरीत करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी.
- (vii) दिनांक २३.०५.२०२५ रोजी शासनाच्या M-Sand धोरण खाणपट्टाधारक यांच्या निदर्शनास आणण्यात यावे व त्यास प्रसिध्दी देण्यात येवून M-Sand उत्पादीत युनिट सुरू करण्यास उद्युक्त करण्याची कार्यवाही संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी करावी.
- (viii) सर्व परवान्या मिळाल्यानंतर M-Sand उत्पादीत युनिटधारक यांनी सहा महिन्यांमध्ये युनिट सुरू करण्याची कार्यवाही करणे बंधनकारक राहील.

(ix) M-Sand युनिटधारक यांना M-Sand उत्पादन सुरु करण्यापूर्वी महाराष्ट्र प्रदूषण नियंत्रण मंडळ यांच्याकडून Consent to Operate परवानगी घेणे बंधनकारक राहिल.

(x) दिनांक २३.०५.२०२५ रोजी शासनाच्या M-Sand धोरणाची अंमलबजावणीसाठी संबंधित निवासी उप जिल्हाधिकारी हे नोडल अधिकारी असतील. नोडल अधिकारी यांनी धोरणाच्या अंमलबजावणीसाठी आणि M-Sand उत्पादकास येणाऱ्या अडचणीचे संबंधित विभागाशी समन्वय साधून निराकरण करण्याची करणे आवश्यक राहिल.

०२. शासनाकडे किंवा कोणत्याही सार्वजनिक प्राधिकरणाकडे निहित असलेल्या कोणत्याही जमिनीबाबत मंजूर करण्यात येणाऱ्या खाणपट्ट्याबाबत, खाजगी जमीनीवरील खाणपट्ट्याबाबत तसेच यापूर्वी अस्तीत्वात असलेल्या खाणापट्टाधारक यांना दिनांक २३.०५.२०२५ रोजी निर्गमित केलेल्या शासन निर्णयामधील सर्व बाबीची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करणे बंधनकारक राहतील.

०३. सर्व संबंधित क्षेत्रीय यंत्रणानी दिनांक २३.०५.२०२५ रोजीच्या धोरणाची अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने उपरोक्त प्रमाणे कार्यवाही करावी.

सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०२५०७१७१८५७०२८७१९ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सदानंद गो. मोहिते)

कार्यासन अधिकारी, महसूल व वन विभाग

प्रत,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा. उप मुख्यमंत्री, (नगर विकास विभाग) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. उप मुख्यमंत्री, (वित्त विभाग), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. विधानसभा अध्यक्ष यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ, मुंबई
६. मा. विधानपरिषद सभापती यांचे खाजगी सचिव, विधानमंडळ, मुंबई
७. मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. सर्व मा. मंत्री/मा. राज्यपाल यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय मुंबई.
९. सर्व मा. विधानसभा/विधानपरिषद सदस्य
१०. सर्व मंत्रालयीन विभाग
११. सर्व विभागीय आयुक्त
१२. सर्व जिल्हाधिकारी

- १३. सर्व महामंडळे
- १४. सर्व उपविभागीय अधिकारी
- १५. सर्व तहसिलदार
- १६. निवडनस्ती (कार्यासन ख-२)